



CCJE(2016)2

Strasbūra, 2016. gada 10. novembris

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀ PADOME (ETPK)

VIEDOKLIS NR. 19 (2016)

TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU LOMA

I. Ievads

1. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE) saskaņā ar Ministru komitejas tai uzticētajām pilnvarām nolēma sagatavot atzinumu par tiesu priekšsēdētāju lomu, jo īpaši pievēršoties jomām, kas saistītas ar tiesu neatkarību, kvalitāti un efektivitāti.
2. Šā atzinuma mērķis ir izskatīt jautājumus un problēmas, kas saistītas ar tiesu priekšsēdētāju lomu, ņemot vērā primāro vajadzību nodrošināt efektīvāku neatkarīgas tiesu sistēmas darbību un uzlabot tiesiskuma kvalitāti.
3. Atzinums ir sagatavots, pamatojoties uz Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk tekstā - ECTK), CCJE Tiesnešu magna hartu (2010) un iepriekšējiem CCJE atzinumiem: Nr. 1(2001) par tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standartiem, Nr. 2(2001) par tiesu finansēšanu un pārvaldību, Nr. 10(2007) par Tieslietu padomi sabiedrības labā, Nr. 12(2009) par tiesnešu un prokuroru attiecībām demokrātiskā sabiedrībā, Nr. 16(2013) par tiesnešu un advokātu attiecībām, Nr. 17(2014) par tiesnešu darba novērtēšanu, tiesas kvalitāti un tiesu neatkarības ievērošanu un Nr. 18(2015) par tiesu varas stāvokli un tās attiecībām ar citām valsts varām modernā demokrātijā, kā arī attiecīgajiem Eiropas Padomes instrumentiem, jo īpaši Eiropas Hartu par tiesnešu statūtiem (1998) un Ministru komitejas Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: neatkarība, efektivitāte un atbildība (turpmāk - Ieteikums CM/Rec(2010)12). Šajā atzinumā ir ņemts vērā arī Eiropas Padomes rīcības plāns par tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu (CM(2016)36 final), 2013.-2014. gada ziņojums: Eiropas Tieslietu padomju tīkla (ENCJ) obligātie tiesu iestāžu standarti IV - lietu sadale (turpmāk tekstā - ENCJ ziņojums), Apvienoto Nāciju Organizācijas Tiesu neatkarības pamatprincipus (1985) un EDSO Kijevas ieteikumus par tiesu neatkarību Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā un Vidusāzijā (2010) - Tiesu administrācija, atlase un atbildība.
4. Šajā atzinumā ir ņemtas vērā CCJE locekļu atbildes uz anketas jautājumiem par tiesu priekšsēdētāju lomu [\[1\]](#), kā arī CCJE ieceltā eksperta Marco FABRI (Itālija) sagatavotais provizorisks projekts un atbilžu uz anketas jautājumiem kopsavilkums.

5. Tiesu priekšsēdētāju lomu ietekmē dalībvalstu tiesu sistēmu atšķirīgie noteikumi, struktūras un organizācija. Šo lomu lielā mērā ietekmē katras valsts tiesu sistēmas pārvaldības sistēma, kā arī tiesiskās, sociālās, politiskās tradīcijas un prakse, kas dominē to jurisdikcijā.

II. Tiesu priekšsēdētāju loma un uzdevumi

6. Tiesu priekšsēdētāju loma ir:

- pārstāvēt tiesu un kolēģus tiesnešus;
- lai nodrošinātu efektīvu tiesas darbību un tādējādi uzlabotu tās pakalpojumu sniegšanu sabiedrībai;
- veikt jurisdikcijas funkcijas.

Veicot savus uzdevumus, tiesu priekšsēdētāji aizsargā tiesas un atsevišķu tiesnešu neatkarību un objektivitāti.

A. Pārstāvēt tiesu un kolēģus tiesnešus

7. Tiesu priekšsēdētāji pilda galveno tiesu pārstāvības funkciju. Saskaņā ar CCJE locekļu sniegto informāciju par situāciju dalībvalstīs šīs konkrētās lomas apjoms pieaug. Ar šo procesu tiesu priekšsēdētāji veicina visas tiesu sistēmas attīstību, kā arī nodrošina augstas kvalitātes neatkarīgas tiesvedības uzturēšanu un īstenošanu savās atsevišķajās tiesās.

Kopumā tiesu priekšsēdētājiem var būt uzdevums, piemēram, uzturēt un attīstīt attiecības ar citām struktūrām un iestādēm:

- Tieslietu padome vai attiecīgā gadījumā līdzīga struktūra;
- citas tiesas;
- prokuratūra^[2];
- joslas^[3];
- Tieslietu ministrija;
- plašsaziņas līdzekļiem;
- plašākai sabiedrībai.

Tiesu priekšsēdētāju galvenajam pienākumam arī turpmāk ir jābūt vienmēr darboties kā tiesnešu un tiesas kopumā neatkarības un objektivitātes sargiem.

8. Tiesu priekšsēdētāji ir tiesneši un līdz ar to daļa no tiesu varas. Tiesu priekšsēdētāju līdzdalības līmenis, intensitāte un apjoms attiecīgo tiesu pašpārvaldes un autonomijas struktūru, piemēram, Tieslietu padomes, tiesnešu kongresa, tiesnešu pilnsapulces, tiesnešu profesionālo organizāciju, darbā ir atkarīgs no valsts tiesību sistēmas. Ir svarīgi, lai priekšsēdētāji ar savu plašo pieredzi sniegtu savu ieguldījumu šajās struktūrās. Tomēr būtu jāizvairās no funkciju un pilnvaru koncentrēšanas tikai ierobežotas personu grupas rokās.

9. Sadarbojoties un mijiedarbojoties ar citām tiesām, priekšsēdētāji var dalīties pieredzē un apzināt labāko praksi tiesu administrēšanā un pakalpojumu sniegšanā tiesu lietotājiem. Būtu vēlams, lai šāda sadarbība tiktu paplašināta līdz starptautiskam līmenim un izmantotu visus pieejamos saziņas līdzekļus.

10. Tiesnešu apmācību un izglītību bieži vien organizē un vada centrālās tiesu iestādes, tāpēc tiesu priekšsēdētājiem šajā jomā bieži vien ir ierobežota loma. Tiesu priekšsēdētājiem būtu jākonsultē tiesnešu mācību iestādes par konkrētu mācību kursu vajadzībām. Viņiem būtu jāizmanto savu mācību iestāžu specializētā pieredze un zināšanas par apmācību un attīstību. Turklāt priekšsēdētājiem ir svarīga loma, mudinot tiesnešus piedalīties attiecīgos mācībuursos un radot tam apstākļus. Tas attiecas arī uz tiesu darbinieku, kas nav tiesneši, izglītību un apmācību.

11. Tiesu priekšsēdētāju attiecībām ar citām valsts iestādēm jābalstās uz vienlīdzības un valsts varas dalīšanas pamatprincipu. Dažās valstīs izpildvarai ar Tieslietu ministriju starpniecību ir ievērojama ietekme uz tiesu administrēšanu, izmantojot tiesu direktorus un tiesu inspekcijas. CCJE ir paudusi nostāju, ka būtu jāizvairās no izpildvaras amatpersonu klātbūtnes tiesu un tribunālu organizatoriskajās struktūrās. Šāda klātbūtne var radīt iejaušanos tiesu funkciju izpildē, tādējādi apdraudot tiesu neatkarību^[4]. Katrā ziņā šādos gadījumos tiesu priekšsēdētājiem ir svarīga loma, lai novērstu iespējamu izpildvaras iejaušanos tiesu darbībā.

12. Attiecībās ar plašsaziņas līdzekļiem tiesu priekšsēdētājiem būtu jāpatur prātā, ka sabiedrības interesēs ir nodrošināt plašsaziņas līdzekļus ar nepieciešamo informāciju, lai informētu sabiedrību par tiesu sistēmas darbību. Tomēr šāda informācija būtu jāsniedz, pienācīgi ievērojot nevainīguma prezumpciju, tiesības uz taisnīgu tiesu un visu tiesvedībā iesaistīto personu tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību^{(f5), kā} arī ievērojot apspriežu konfidencialitāti.

B. Attiecības tiesā: tiesnešu neatkarība

13. Ir vairāki principi, kas ir būtiski attiecībās starp tiesas priekšsēdētāju un citiem tiesas tiesnešiem un tiesas priekšsēdētāja darbā šajā kontekstā. Iekšējā tiesu neatkarība prasa, lai atsevišķi tiesneši, iztiesājot lietas, būtu brīvi no tiesas priekšsēdētāja norādījumiem vai spiediena^[6]. Tiesu priekšsēdētājiem, kas darbojas kā tiesas neatkarības, objektivitātes un efektivitātes sargiem, pašiem ir jāievēro tiesnešu iekšējā neatkarība savās tiesās^[7].

14. Ir ļoti svarīgi, lai tiesu priekšsēdētāji vadītu tiesas stingri saskaņā ar tiesu varas pamatprincipiem. Kopumā tas prasa, lai personām, kuras tiek ieceltas par tiesu priekšsēdētājiem, būtu liela pieredze lietu izskatīšanā.

15. CCJE uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai tiesu priekšsēdētāji pēc iecelšanas amatā turpinātu pildīt tiesneša pienākumus. Nepārtraukta prakse ir svarīga ne tikai tādēļ, lai priekšsēdētāji varētu nodrošināt savu pastāvīgo profesionalitāti un uzturēt kontaktus ar citiem tiesnešiem saskaņā ar *primus inter pares* principu, bet arī tādēļ, lai vislabāk pildītu savu organizatorisko lomu, tieši apzinoties jautājumus, kas rodas ikdienas praksē. Tiesu priekšsēdētāju darba slodzi var samazināt, ņemot vērā viņu vadības uzdevumus.

16. Saskaņota un konsekventa tiesu prakse ir svarīga juridiskās noteiktības sastāvdaļa. Tiesu priekšsēdētāju uzdevums ir nodrošināt tiesu nolēmumu kvalitāti, saskaņotību un konsekvenci. Šo uzdevumu var izpildīt tikai tad, ja tiesu priekšsēdētāji veicina konsekvenci pašas tiesas, augstāko tiesu, Augstākās tiesas un starptautisko tiesu judikatūras interpretācijā un citēšanā (piemēram, veicinot izglītību un apmācību, tostarp seminārus, sanāksmes, nodrošinot piekļuvi attiecīgajām datubāzēm, kā arī veicinot dialogu un informācijas apmaiņu starp dažādām instancēm utt.) CCJE uzsver, ka, pildot šos uzdevumus, tiesu priekšsēdētājiem jāievēro tiesu neatkarības princips.

17. Tiesu priekšsēdētājiem vajadzētu būt arī pilnvarotiem uzraudzīt tiesas procesa ilgumu. Tas ir cieši saistīts ar ECTK 6. panta klauzulu par saprātīgu ilgumu un valsts tiesību aktu prasībām. Tiesvedības ilguma uzraudzībai un darbībām, kas jāveic tiesu priekšsēdētājiem, lai paātrinātu lietu izskatīšanu, jābūt līdzsvarotām ar tiesnešu objektivitāti, neatkarību un ar tiesnešu konfidencialitāti^[8].

18. Tiesu priekšsēdētājiem būtu jārada piemērs un jārada vide, kurā tiesneši var vērsties pie viņiem, kad viņiem nepieciešams atbalsts un palīdzība saistībā ar savu funkciju izpildi, tostarp ētikas un deontoloģijas jautājumos.

19. Tiesas būtībā ir koleģiālas iestādes. CCJE mudina izveidot struktūras, kuru sastāvā ir tiesas tiesneši un kurām ir padomdevēja loma, kuras sadarbojas ar tiesas priekšsēdētāju un sniedz padomus svarīgākajos jautājumos^[9].

20. Tiesneši var izjust zināmu "plaisu" starp viņiem un prezidentiem. Ir svarīgi, lai šī "plaisa" tiktu pārvarēta. To var panākt, ja priekšsēdētājiem ir cieša saikne ar tiesu darbu un ja tiesneši ir ieinteresēti un uzņemas zināmu atbildību par tiesas darbību kopumā un ar to saistītajiem vadības jautājumiem.

21. Lietas tiesnešiem būtu jāsadala saskaņā ar objektīviem, iepriekš noteiktiem kritērijiem. Tās nevajadzētu atsaukt konkrētam tiesnesim bez pamatoti iemesliem. Lēmumi par lietu atsaukšanu būtu jāpieņem, tikai pamatojoties uz iepriekš noteiktiem kritērijiem un ievērojot pārredzamu procedūru^[10]. Ja tiesas priekšsēdētājiem ir nozīme lietu sadalē starp tiesas locekļiem, būtu jāievēro šie principi.

22. CCJE locekļu iesniegtās atbildes liecina, ka priekšsēdētāji pilda datu vākšanas un tiesas darbības novērtēšanas funkciju kopumā. Dažās dalībvalstīs viena no tiesas priekšsēdētāja funkcijām ir novērtēt atsevišķu tiesnešu darbību. Ir paustas bažas par atsevišķu tiesnešu darbības rezultātu analīzi. Dažās dalībvalstīs tiek uzskatīts, ka tas var apdraudēt tiesnešu neatkarību. Gadījumos, kad priekšsēdētājiem ir šāda loma, ir jābūt piemērotiem juridiskiem un pārredzamiem aizsardzības pasākumiem, lai nodrošinātu šīs izvērtēšanas objektivitāti un taisnīgumu^[11].

23. Ja tiesas priekšsēdētājiem ir uzdevums saņemt un atbildēt uz pušu sūdzībām par tiesā izskatāmajām lietām, viņiem ir pienācīgi jāņem vērā tiesnešu neatkarības princips, kā arī lietas dalībnieku un visas sabiedrības tiesiskā palāvība^[12].

C. Vadītāja loma^[13]

24. CCJE atzīst, ka tiesu priekšsēdētāju vadības loma dalībvalstīs ir atšķirīga[14]. Tomēr kopumā ir vērojama tendence tiesu priekšsēdētājiem piešķirt plašāku vadības lomu. Tas izriet no prasībām sniegt labākus pakalpojumus tiesu lietotājiem un sabiedrībai un atspoguļo vispārējo uzskatu, ka priekšsēdētāji, pildot šo lomu, var uzlabot tiesu darbību. Šajā sakarā CCJE uzsver, ka ir iespējami dažādi modeļi, kas koncentrējas uz vadības funkciju. Jebkuram vadības modelim ir jākalpo labākai tiesas spriešanai, nevis jābūt pašmērķim. CCJE uzskata, ka jebkurai centrālajai iestādei, kas atbild par tiesu sistēmas pārvaldību, būtu jāveic tikai tie uzdevumi, kurus nevar efektīvi veikt tiesu līmenī.
25. Lai gan tiesu sistēmas ir atšķirīgas, vadības funkcijas ir jāveido un jāpielāgo valsts tiesu iestādes specifiskajai videi, ievērojot tās neatkarību un atsevišķu tiesnešu neatkarību un objektivitāti. Tāpat kā tas ir tiesu priekšsēdētāju attiecībās ar citiem tiesnešiem, arī priekšsēdētāju vadības funkcijas ir balstītas uz šīm pamatvērtībām. Priekšsēdētājiem nekad nevajadzētu iesaistīties darbībās vai aktivitātēs, kas var apdraudēt tiesu neatkarību un objektivitāti[15].
26. CCJE locekļu atbildes liecina, ka dažos gadījumos tiesu priekšsēdētājiem ir skaidri noteikta stratēģiskās plānošanas funkcija. CCJE uzskata, ka tiesu priekšsēdētāju pienākums nodrošināt taisnīgu un objektīvu tiesiskumu neizbēgami prasīs noteikt mērķus un izstrādāt stratēģijas, lai risinātu dažādus izaicinājumus un jautājumus, kas skar tiesu sistēmu.
27. Tiesu priekšsēdētāji ir atbildīgi par tiesas darbības vadību, tostarp par tiesas personāla, materiālo resursu un infrastruktūras pārvaldību. Ir ļoti svarīgi, lai viņiem būtu nepieciešamās pilnvaras un resursi šī uzdevuma efektīvai izpildei.
28. Tiesu priekšsēdētāju loma tiesas personāla vadībā dažādās dalībvalstīs ir diezgan atšķirīga. Atbildes uz anketas jautājumiem liecina, ka dažās dalībvalstīs tiesu priekšsēdētāju pilnvaras var būt ļoti plašas. Viņi var nodarboties ar atlasi un pieņemšanu darbā, atalgojuma līmeņa noteikšanu, pārcelšanu citā amatā, disciplinēšanu, darba izpildes novērtēšanu un atlaišanu. Citās dalībvalstīs priekšsēdētāju pilnvaras ir ļoti ierobežotas, un lielāko daļu vadības uzdevumu veic ārēja struktūra vai persona.
29. No CCJE locekļu iesniegtajām atbildēm arī izriet, ka tiesu priekšsēdētāju funkcijas ir saistītas ar tiesu infrastruktūras uzturēšanu un drošību. Ja visas šīs pilnvaras īsteno izpildvaras ieceltas un tai pakļautas iestādes, piemēram, Tieslietu ministrija vai centrālā iestāde, CCJE uzskata, ka tiesu priekšsēdētājiem būtu jāiesaistās un viņiem būtu būtiski jāietekmē šo pakalpojumu sniegšana.
30. Šīs pilnvaras būtu jāīsteno profesionāli un pārredzami. Ir nepārprotama priekšrocība, ja šī atbildība tiek dalīta ar "tiesas vadītāju" vai "administratīvo direktoru", kuram var būt cita līmeņa pilnvaras tiesas personāla vadībā. Šādos gadījumos šīs amatpersonas būtu jāieceļ tiesu priekšsēdētājiem un jāatskaitās tiem.
31. Tiesu priekšsēdētājiem vajadzētu būt pilnvarām arī izveidot organizatoriskās struktūrvienības vai nodaļas tiesā, kā arī atsevišķus amatus un amata vietas, lai reaģētu uz dažādām vajadzībām tiesas darbībā. Ja tiesu priekšsēdētāji plāno veikt būtiskas izmaiņas tiesas organizācijā, būtu jākonsultējas ar tiesnešiem.

32. Dažās dalībvalstīs tiesu priekšsēdētājiem ir noteiktas funkcijas tiesu budžeta sadalē. Piemēram, viņi analizē resursus, kas nepieciešami, lai saprātīgā termiņā tiktu galā ar lietu skaitu, un pēc tam risina sarunas ar centrālajām iestādēm, kas atbild par budžeta piešķiršanu. Tas ir būtisks jautājums: tas lielā mērā ir atkarīgs no tiesu sistēmas administratīvās sistēmas, tās autonomijas pakāpes un atbildības sadalījuma sistēmā. Kritēriji, ko izmanto finanšu un cilvēkresursu piešķiršanas procesā dažādām tiesām, ir galvenais faktors, lai noteiktu tiesu priekšsēdētāju lomu. Šai lomai, ja ne noteicošajai, tad tomēr vajadzētu būt nozīmīgai. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā, ka dažās dalībvalstīs pastāv tiesu sistēmas, kurās resursu piešķiršana ir stingri centralizēta un tiesu priekšsēdētāju rīcības brīvība ir ļoti ierobežota.

33. Tomēr prezidentiem vajadzētu būt pilnvarām pārvaldīt budžetu savu tiesu ietvaros. Šis pilnvaras nozīmē, ka tiesu priekšsēdētāji ir atbildīgi. Lai veiktu šo uzdevumu, tiesu priekšsēdētājiem būtu jāpalīdz kvalificētiem speciālistiem no tiesu darbiniekiem, kas nav tiesneši.

III. Vēlēšanas / atlase, pilnvaru termiņš, atcelšana no amata

A. Kvalificēšana, kas nepieciešama, lai kļūtu par tiesas priekšsēdētāju

34. Minimālā kvalifikācija, lai kļūtu par tiesas priekšsēdētāju, ir tāda, ka kandidātam ir jābūt visām nepieciešamajām kvalifikācijām un pieredzei, kas vajadzīga, lai tiktu iecelts par tiesas priekšsēdētāju attiecīgajā tiesā.

35. Turklāt viņiem jābūt vadības spējām un prasmēm. CCJE jau ir novērojusi, ka tad, kad tiesnešiem tiek uzticēta atbildība par tiesu administrēšanu, viņiem ir jāsaņem atbilstoša apmācība un jāsaņem nepieciešamais atbalsts, lai veiktu šo uzdevumu [\(16\)](#).

36. Tādējādi tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu kvalifikācijai būtu jāatspoguļo funkcijas un uzdevumi, kas viņiem būs jāveic. Lielākas vadības funkcijas prasa lielākas vadības spējas un prasmes.

B. Tiesu priekšsēdētāju ievēlēšanas / atlases struktūra

37. Kā liecina atbildes uz anketas jautājumiem, veids, kādā dalībvalstīs tiek izvēlēti, iecelti vai ievēlēti tiesu priekšsēdētāji, ir atšķirīgs. Šo kārtību ietekmē pastāvošā tiesu administrācijas sistēma un tiesu priekšsēdētāju loma. Dažās sistēmās priekšsēdētājus iecel vai paaugstina amatā no tiesnešu vidus, savukārt citās ir pieļaujama iecelšana vai ievēlēšana no ārpusēs. Pirmajā gadījumā tiek ņemti vērā kandidāta nopelni, kā arī viņa vai viņas tiesneša pieredze.

38. CCJE uzskata, ka tiesu priekšsēdētāju iecelšanas procedūrām vajadzētu būt tādām pašām kā tiesnešu atlases un iecelšanas procedūrām. Tas ietvers kandidātu novērtēšanas procesu un iestādi, kurai ir pilnvaras atlasīt un/vai iecelt tiesnešus saskaņā ar standartiem, kas noteikti Ieteikumā CM/Rec(2010)12 un iepriekšējos CCJE atzinumos [\[17\]](#).

Jebkurā gadījumā tiesu priekšsēdētāju atlases un iecelšanas sistēmā parasti būtu jāparedz konkursa atlases process, kas balstās uz atklātu uzaicinājumu pieteikties kandidātiem, kuri atbilst iepriekš noteiktiem nosacījumiem, kas izklāstīti tiesību aktos.

39. CCJE arī vēlas uzsvērt, ka neatkarīgi no spēkā esošajiem procedūras noteikumiem un no tā, kuras struktūras ir pilnvarotas lemt par to, kurš kandidāts ieņems tiesas priekšsēdētāja amatu, būtiski ir izvēlēties un/vai iecelt labāko kandidātu, kā norādīts Ieteikumā CM/Rec(2010)12^[18] un CCJE Atzinumā Nr. 1(2001): "...iestādēm, kas dalībvalstīs ir atbildīgas par iecelšanu amatā un paaugstināšanu amatā, kā arī par konsultācijām attiecībā uz iecelšanu amatā un paaugstināšanu amatā, tagad būtu jāievieš, jāpublicē un jāīsteno objektīvi kritēriji, lai nodrošinātu, ka tiesnešu atlase un karjera ir balstīta uz nopelniem, ņemot vērā kvalifikāciju, integritāti, spējas un efektivitāti"^[19].

CCJE uzskata, ka šajā procesā varētu iesaistīt attiecīgās tiesas tiesnešus. Tas var izpausties kā saistošs vai konsultatīvs balsojums.

40. Dažās dalībvalstīs tiesu priekšsēdētājus neizvēlas un/vai neieceļ, bet gan ievēl viņu kolēģi - tiesas tiesneši. CCJE uzskata, ka arī šādā sistēmā būtu jādominē objektīviem nopelniem un kompetences kritērijiem.

C. Tiesu priekšsēdētāju darba novērtēšana

41. Kopumā tiesu priekšsēdētāju darbs tiek vērtēts tāpat kā parasto tiesnešu darbs, ievērojot visas nepieciešamās garantijas ^[20].

42. Turklāt, pamatojoties uz tiesu priekšsēdētāju īpašo lomu, var veikt novērtēšanu, lai izvērtētu kopējo paveikto darbu, tostarp vadības funkcijas, lai izpētītu uzlabojumu iespējas un mācītos no pieredzes. Šādam novērtējumam jābūt atbilstošam priekšsēdētāju uzdevumiem un pienākumiem.

43. Tikai dažas dalībvalstis norāda, ka tām ir īpaši novērtējumi tiesu priekšsēdētājiem. Šis novērtējums paredz, ka pastāv objektīvi rādītāji. Kopumā tiesnešu novērtēšanas pamatā patiešām var būt vairāki kvantitatīvi un kvalitatīvi kritēriji ^[21]. Tomēr dalībvalstīs ir ļoti maz konkrētas prakses, kad runa ir par tiesas priekšsēdētāja vadības darba novērtēšanu. Dalībvalstīs, kurās tiek izstrādāts tiesas darba plāna projekts, tas var būt pamats vadības darba novērtēšanai.

D. Pilnvaru termiņš

44. Dalībvalstīs ir izvēlējušās dažādas iespējas attiecībā uz tiesu priekšsēdētāju pilnvaru termiņiem, kas var būt no diviem līdz septiņiem gadiem, kurus var pagarināt vienu vai vairākas reizes. Dažās valstīs tiesu priekšsēdētāji pēc ievēlēšanas/izvēlēšanas var ieņemt šo amatu līdz aiziešanai pensijā. No vienas puses, amata pilnvaru termiņam jābūt pietiekami ilgam, lai gūtu pietiekamu pieredzi un varētu īstenot idejas, kā piedāvāt labākus pakalpojumus tiesu lietotājiem. No otras puses, pilnvaru termiņam nevajadzētu būt pārāk ilgam, jo tas var radīt rutīnu un kavēt jaunu ideju attīstību. CCJE iesaka atkarībā no konkrētās valsts institucionālās sistēmas rast piemērotu līdzsvaru starp šiem diviem aspektiem. Jāņem vērā arī tas, ka katra priekšsēdētāja ievēlēšana vai iecelšana nodrošina zināmu ievēlējotās vai ieceļotās iestādes ietekmi uz attiecīgo tiesu.

45. Tiesneša amata nesavienojamības garantijas attiecas arī uz tiesas priekšsēdētāja amatu. 46. CCJE piekrīt, ka "tiesnešu amata pilnvaru un dienesta apstākļu drošība ir absolūti nepieciešami elementi tiesu neatkarības saglabāšanai saskaņā ar visiem

starptautiskajiem tiesību standartiem, tostarp Eiropas Padomes standartiem[22]. Šajos standartos nekas neliecina, ka tiesnešu nesavienojamības princips nebūtu jāpiemēro tiesu priekšsēdētāju pilnvaru termiņam neatkarīgi no tā, vai viņi papildus tiesneša pienākumiem pilda arī administratīvas vai vadības funkcijas"[23].

46. Šie standarti nav pretrunā ar prezidentūras laika ierobežojumu. Ja tiesneši tiek iecelti par tiesu priekšsēdētājiem uz noteiktu termiņu, viņiem šis termiņš ir jāiztur pilnā apjomā. Priekšsēdētāju var atcelt no amata (piemēram, pēc disciplinārlietas izskatīšanas) tikai pēc tam, kad ir piemērotas vismaz tās garantijas un procedūras, kas būtu piemērojamas, apsverot parastā tiesneša atcelšanu no amata[24]. Nopietni organizatoriski trūkumi vai nespēja pildīt tiesu priekšsēdētāja funkcijas var novest pie atcelšanas procedūras. Jebkurai pirmstermiņa atcelšanai no amata būtu jāpiemēro skaidri noteikta procedūra un garantijas ar skaidriem un objektīviem kritērijiem.

47. Turklāt pirmstermiņa izraidīšanas procedūrai jābūt pārredzamai un stingri jāizslēdz jebkāds politiskās ietekmes risks. Līdz ar to būtu jāizvairās no izpildvaras iestāžu, piemēram, Tieslietu ministrijas, līdzdalības šajā procesā. Turklāt procedūrām nevajadzētu atšķirties no procedūrām, ko piemēro citu tiesnešu gadījumā.

48. Tiesu priekšsēdētāja amata pilnvaru termiņa izbeigšanās - vai nu sakarā ar pilnvaru termiņa beigām, vai arī pirms termiņa atcelšanas - principā nedrīkstētu ietekmēt viņa/viņas kā tiesneša amatu.

IV. Augstāko tiesu priekšsēdētāji

49. Augstāko tiesu priekšsēdētājiem ir dažādas lomas un pienākumi, kas izriet no šo tiesu īpašās lomas un viņu kā figūras, kas zināmā mērā personificē visu tiesu sistēmu, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kurās ir viena Augstākā tiesa. Tomēr CCJE uzskata, ka papildus iepriekš minētajām svarīgajām lomām Augstāko tiesu priekšsēdētāji ir arī savu tiesu priekšsēdētāji, un šajā ziņā visi šajā atzinumā izklāstītie uzdevumi un principi kopumā attiecas arī uz Augstāko tiesu priekšsēdētājiem.

50. Augstāko tiesu priekšsēdētājiem var būt arī papildu specifiski uzdevumi atkarībā no vietas, ko tie ieņem valsts tiesu sistēmā. Šie īpašie uzdevumi dažādās dalībvalstīs atšķiras, un tie var būt, piemēram, šādi:

- pārstāv valsts tiesu iestādes;
- sniegt atzinumus, kuros atspoguļots tiesu sistēmas viedoklis par stratēģiskām norisēm un tiesību aktu izstrādi, kas ietekmē tiesu sistēmas darbību;
- apspriešanās valsts budžeta sagatavošanas procesā un resursu piešķiršanā attiecībā uz tiesu iestāžu budžetu[25];
- sagatavot ikgadējus ziņojumus par pašreizējo situāciju tiesu sistēmā, kas paredzēti Parlamenta uzmanībai[26].

51. Dažās dalībvalstīs Augstāko tiesu priekšsēdētāji *ex officio* ir Tieslietu padomju locekļi, un šajā statusā viņi ir centrāli iesaistīti visos jautājumos, kas saistīti ar tiesu

administrēšanu, tiesnešu iecelšanu, paaugstināšanu amatā, pārceļšanu un atbrīvošanu no amata, disciplinārlietām pret tiesnešiem, dažādu strīdu risināšanu utt.

52. Ņemot vērā Augstāko tiesu priekšsēdētāju īpašos uzdevumus, CCJE brīdina par risku, ka viņu kompetencē varētu pārmērīgi uzkrāties dažādas pilnvaras, kas var negatīvi ietekmēt tiesu varas neatkarību un sabiedrības uzticību tās objektivitātei.

53. Gandrīz visās dalībvalstīs augstāko tiesu priekšsēdētāju ievēlēšanas/atlases procedūras atšķiras no tām, kas paredzētas citu tiesu priekšsēdētājiem. CCJE uzsver, ka Augstāko tiesu priekšsēdētāju ievēlēšanas/atlases procesam jāatbilst noteiktiem kritērijiem un jāparedz garantijas, lai saglabātu tiesu varas neatkarības un tiesnešu objektivitātes pamatprincipus. Ievēlēšanas/atvēršanas procedūrām jābūt noteiktām ar likumu un balstītām uz nopelniem. Tām būtu oficiāli jāizslēdz jebkāda politiskās ietekmes iespēja. Jebkuru šādu risku var novērst, pieņemot modeli, saskaņā ar kuru priekšsēdētāju ievēlēšanu veic attiecīgās Augstākās tiesas tiesneši. CCJE uzskata, ka šāds modelis ir lietderīgs.

54. Noteikumi par Augstāko tiesu priekšsēdētāju amata pilnvaru termiņu dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgi: no vienas puses, iecelšana uz diviem gadiem ar iespēju vienreiz pagarināt pilnvaru termiņu, līdz iecelšanai uz nenoteiktu laiku līdz pensionēšanās brīdim.

55. CCJE nemēģina noteikt, kurš pilnvaru termiņš ir vispiemērotākais Augstāko tiesu priekšsēdētājiem. Tas ir atkarīgs no valsts tiesību sistēmas un attiecīgi no priekšsēdētāja lomas un funkcijām. Tomēr priekšsēdētājiem būtu jādod pietiekami ilgs laiks, lai viņi savus uzdevumus veiktu neatkarīgi un objektīvi, neatkarīgi no jebkādas politiskas vai citas ārējas ietekmes.

V. Secinājumi un ieteikumi

1. Tiesu priekšsēdētāju uzdevums ir pārstāvēt tiesu un kolēģus tiesnešus, nodrošināt efektīvu tiesas darbību, tādējādi veicinot tās kalpošanu sabiedrībai, un pildīt jurisdikcijas funkcijas (6. punkts). Veicot savus uzdevumus, tiesu priekšsēdētāji aizsargā tiesas un atsevišķu tiesnešu neatkarību un objektivitāti, un viņiem vienmēr jārīkojas kā šo vērtību un principu sargiem (6. un 7. punkts).

2. Tiesu priekšsēdētājiem ir sava loma pašpārvaldes iestāžu darbā. Tomēr būtu jāizvairās no funkciju un pilnvaru koncentrēšanas tikai ierobežotas personu grupas rokās (8. punkts).

3. Attiecībā ar plašsaziņas līdzekļiem tiesu priekšsēdētājiem būtu jāpatur prātā sabiedrības interese būt informētiem, vienlaikus pienācīgi ievērojot nevainīguma prezumpciju, tiesības uz taisnīgu tiesu un visu tiesvedībā iesaistīto personu tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, kā arī apspriežu konfidencialitātes saglabāšanu (12. punkts) Tiesu priekšsēdētājiem, kas darbojas kā tiesas neatkarības, objektivitātes un efektivitātes sargiem, pašiem būtu jāievēro tiesnešu iekšējā neatkarība savās tiesās (13. punkts).

4. Ja tiesas priekšsēdētājiem ir uzdevums vākt datus un novērtēt tiesas un atsevišķu tiesnešu darbu, ir jāparedz piemērotas garantijas, lai nodrošinātu objektivitāti un taisnīgumu (22. punkts).

5. Jebkuram pārvaldības modelim tiesās ir jāveicina labāka tiesas spriešana, nevis jāklūst par pašmērķi. 6. Tiesu priekšsēdētājiem nekad nevajadzētu iesaistīties darbībās vai aktivitātēs, kas var apdraudēt tiesu neatkarību un objektivitāti (24. un 25. punkts).
6. Tiesu priekšsēdētāju lomai budžeta līdzekļu piešķiršanā tiesai jābūt nozīmīgai, ja ne izšķirošai (32. punkts), un viņiem jābūt pilnvarām pārvaldīt budžetu savās tiesās (33. punkts).
7. Minimālā prasība, lai kļūtu par tiesas priekšsēdētāju, ir tāda, ka kandidātam jābūt ar visu nepieciešamo kvalifikāciju un pieredzi, lai viņu varētu iecelt amatā šajā tiesā. Prasmēm un iemaņām, kas nepieciešamas iecelšanai par tiesas priekšsēdētāju, būtu jāatspoguļo funkcijas un uzdevumi, kas viņiem būs jāveic (34. un 36. punkts).
8. CCJE uzskata, ka tiesu priekšsēdētāju iecelšanas procedūrām vajadzētu būt tādām pašām kā tiesnešu atlases un iecelšanas procedūrām saskaņā ar Ieteikumā CM/Rec(2010)12 un iepriekšējos CCJE atzinumos noteiktajiem standartiem (38. punkts). Attiecīgās tiesas priekšsēdētāju ievēlēšanas, atlases un iecelšanas procesā varētu iesaistīt attiecīgās tiesas tiesnešus. Iespējamais modelis ir konsultatīvs vai pat saistošs balsojums (39. punkts).
9. Kopumā tiesu priekšsēdētāju darbs tiek vērtēts tāpat kā parasto tiesnešu darbs, ievērojot visas nepieciešamās garantijas (41. punkts).
10. Tiesnešu nesavienojamības princips būtu jāattiecina uz tiesu priekšsēdētāju pilnvaru termiņu neatkarīgi no tā, vai viņi papildus tiesneša pienākumiem pilda arī administratīvas vai vadības funkcijas (45. punkts). Tiesas priekšsēdētāja atcelšanai no amata pirms pilnvaru termiņa beigām būtu jāpiemēro vismaz tādas pašas garantijas kā parasto tiesnešu atcelšanai no amata (46. punkts).
11. Tiesas priekšsēdētāja pilnvaru termiņa izbeigšanās principā nedrīkstētu ietekmēt viņa kā tiesneša amatu (48. punkts).
12. Augstāko tiesu priekšsēdētāji ir arī savu tiesu priekšsēdētāji, un šajā ziņā visi šajā atzinumā izklāstītie uzdevumi un principi parasti attiecas arī uz viņiem (49. punkts).
13. Augstāko tiesu priekšsēdētāju ievēlēšanas/izvēlēšanas kārtībai jābūt noteiktai ar likumu, tai jābūt balstītai uz nopelniem un oficiāli jāizslēdz jebkāda politiskās ietekmes iespēja (53. punkts).

[1] Uz anketas jautājumiem atbildēja 38 CCJE locekļi.

[2] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 12(2009), Bordo deklarācija, 3. punkts.

[3] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 16(2013), 10. punkts.

[4] Skatīt CCJE Atzinuma Nr. 18(2015) 48. un 49. punktu.

[5] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 12(2009), Bordo deklarācija, 11. punkts; skatīt CCJE Atzinumu Nr. 7(2005) par tiesiskumu un sabiedrību.

[6] Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā - ECT) spriedumus: *Baka v. Hungary* Grand Chamber no. 20261/12, 2016. gada 23. jūnijs, tiesneša Sicilianos vienotā atzinuma 4. punkts; *Parlov-Tkalčić pret Horvātiju*, Nr. 24810/06, 2009. gada 22. decembris, 86. punkts; *Agrokompleks pret Ukrainu*, Nr. 23465/03, 2011. gada 6. oktobris, 137. punkts; *Moiseyev pret Krieviju*, Nr. 62936/00, 2008. gada 9. oktobris, 182. punkts. "Pietiekamu garantiju trūkums, kas nodrošinātu tiesnešu neatkarību tiesu varas ietvaros un jo īpaši attiecībā pret viņu priekšniekiem tiesu hierarhijā, varētu likt Tiesai secināt, ka var uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzēja šaubas par tiesas neatkarību un objektivitāti ir objektīvi pamatotas", sk. spriedumu *lietā Baka v. Ungārija*, minēts iepriekš, tiesneša Sicilianos vienotā atzinuma 4. punkts; *Parlov-Tkalčić pret Horvātiju*, minēts iepriekš, 86. punkts; *Agrokompleks pret Ukrainu*, minēts iepriekš, 137. punkts; *Moiseyev pret Krieviju*, minēts iepriekš, 184. punkts; un *Daktaras pret Lietuvu*, Nr. 42095/98, 36. un 38. punkts, ECHR 2000-X.

[7] ECT tiesnesis Siciliano ir izvirzījis jautājumu, vai ECTK 6. panta 1. punktu varētu interpretēt tā, lai paralēli tiesvedībā iesaistīto personu tiesībām uz to, lai viņu lietas izskatītu objektīva tiesa, atzītu arī tiesnešu subjektīvās tiesības uz to, lai valsts aizsargātu un respektētu viņu individuālo neatkarību, sk. ECT spriedumu: *Baka pret Ungāriju* Grand Chamber no. 20261/12, 2016. gada 23. jūnijs, tiesneša Sicilianos saskaņotā atzinuma 5-6. un 13-15. punkts.

[8] Īstenojot šo pienākumu, tiesu priekšsēdētāji var izmantot Eiropas Komisijas Tiesu efektivitātei (CEPEJ) izstrādātos rīkus un instrumentus, piemēram, pārskatītās Saturna vadlīnijas par tiesnešu laika pārvaldību (CEPEJ(2014)16), laika pārvaldības kontrolsarakstu (CEPEJ(2005)12REV) un citus.

[9] Dažās dalībvalstīs šādas padomdevējas struktūras ir noteiktas ar likumu. Sk. Eiropas Padomes Pretkorupcijas valstu grupas (GRECO) ceturtais kārtas novērtējuma darbu, kas attiecas uz korupcijas novēršanu parlamentāriešu, tiesnešu un prokuroru vidū: GRECO ir sniegusi ieteikumus daudzām dalībvalstīm, lai izveidotu mehānismu, kas tiesnešiem, pildot amata pienākumus, sniegtu konfidenciālas konsultācijas par ētikas un integritātes jautājumiem.

Skatīt http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/index_en.asp.

[10] Sk. Eiropas Padomes Rīcības plānu tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanai (CM(2016)36 final), 2.1. pasākums.

[11] Sk. CCJE Atzinuma Nr. 17(2014) 11. secinājumu, sk. arī CCJE Atzinuma Nr. 10(2007) 42. un 53. punktu.

[12] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 10(2007), 42. un 64. punkts.

[13] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 6(2004), 52.-55. punkts.

[14] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 18(2015), 48. punkts.

- [15] Sk. Eiropas Padomes Rīcības plānu par tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu (CM(2016)36 final), 1.5. pasākums (pirmie divi punkti).
- [16] Sk. CCJE Atzinuma Nr. 2(2001) 13. punktu; sk. arī Eiropas Tiesnešu mācību tīkla (EJTN) 2016. gada jūnija dokumentu "Apmācība vadīt".
- [17] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 10 (2007), 51. punkts.
- [18] Skatīt Ieteikuma CM/Rec(2010)12 VI nodaļas 44. un 45. punktu.
- [19] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001) par tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standartiem, 25. un 29. punkts.
- [20] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 17(2014) par tiesnešu darba novērtēšanu, tiesvedības kvalitāti un tiesu neatkarības ievērošanu.
- [21] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 17(2014), 13. punkts.
- [22] Sk. cita starpā Ieteikuma CM/Rec(2010)12 6. nodaļas 49. un 50. punktu.
- [23] Skatīt ECT spriedumu *lietā Baka pret Ungāriju*, Liela palāta, Nr. 20261/12, 2016. gada 23. jūnijs, tiesnešu Pinto de Albuquerque un Dedov kopīgā saskaņotā atzinuma 17. punkts.
- [24] Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001) par tiesu varas neatkarības un tiesnešu nesavienojamības standartiem.
- [25] Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 2(2001), 10. punkts.
- [26] Sk. Eiropas Padomes Rīcības plānu par tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu (CM(2016)36 final), 1.5. pasākums (trešā daļa).